

HAUGALAND TINGRETT

KJENNELSE

Avsagt: 04.08.2020 i Haugaland tingrett, Haugesund

Sak nr.: 20-099163TVI-HAUG/

Dommer: Tingrettsdommer Helga Hågenvik

Saken gjelder: Midlertidig forføyning for stans av anleggsarbeider

Helga Maria Sulen Sund	Advokat Kåre Vierdal
Bjørn Halvor Sørbø Åsland	Advokat Kåre Vierdal
Marian Hundsnes	Advokat Kåre Vierdal
Stein Magnar Askeland-Gjerde	Advokat Kåre Vierdal
Per Inge Iversen	Advokat Kåre Vierdal
John Arne Medhaug	Advokat Kåre Vierdal
Johnny Ånderå	Advokat Kåre Vierdal
Tore Hundsnes	Advokat Kåre Vierdal
Beathe Haaland Medhaug	Advokat Kåre Vierdal
Anne Stine Askeland-Gjerde	Advokat Kåre Vierdal
Oddvar Gjerde	Advokat Kåre Vierdal
Magne Dagfinn Håland	Advokat Kåre Vierdal
Johan Storhaug	Advokat Kåre Vierdal

mot

Tysvær Vindpark AS	Advokat Ole Christoffer Rosinius Ellingsen
--------------------	---

KJENNELSE

Saken gjelder krav om midlertidig forføyning for stans i anleggsarbeider i forbindelse med bygging av Tysvær vindpark og tilhørende kraftlinje.

Sakens bakgrunn:

Den 20.12.2006 fattet Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) vedtak om konsesjon og ekspropriasjonstillatelse for utbygging og drift av Tysvær vindkraftverk, med tilhørende 66 kV kraftledning for å få strømmen ut av vindparken og inn på det ordinære strømmettet. Vedtaket ble påklaget, men stadfestet av Olje- og energidepartementet (OED) den 24.06.2008. OED vedtok statlig reguleringsplan for området den 12.06.2009.

Det ble begjært skjønn den 23.06.2009, og søkt om forhåndstiltredelse den 01.03.2010. Tillatelse til forhåndstiltredelse ble gitt 17.03.2010, og den 10.05.2010 avsa Haugaland tingrett skjønn i saken.

I henhold til anleggskonsesjonen måtte anlegget være fullført og satt i drift innen 01.01.2012. Tysvær vindpark (TV) søkte om forlengelse av tidsfristen for når anlegget måtte være fullført og satt i drift, samt forlengelse av konsesjonens varighet, i brev av 06.08.2010. NVE innvilget dette den 07.09.2010, og satte da frist for fullføring og idriftsettelse til 01.01.2017. Konsesjonstidens varighet ble også forlenget. I januar 2011 inngikk TV avtale med enkeltgrunneiere, som ikke hadde vært omfattet av skjønnet. Med bakgrunn i søknad fra TV forlenget NVE den 11.11.2015 fristen for idriftsettelse og varighet av konsesjonen til henholdsvis 31.12.2020 og 01.01.2045. Vedtaket ble ikke påklaget. NVE godkjente den 21.03.2017 miljø-, transport- og anleggsplan (MTA-plan) for anlegget, noe som var et vilkår for at anlegget kunne bygges. Vedtaket ble ikke påklaget.

07.05.2019 sendte TVA på ny søknad om utvidet frist for idriftsettelse og den 16.05.2019 mottok NVE søknad om endring av konsesjon og MTA-plan. Endringene gjaldt bl.a tilrettelegging for en 132 kV kraftlinje, i stedet for 66 kV, slik det tidligere var gitt tillatelse til. Dette ville medføre en utvidelse av klausuleringsbelte, nye masteplasseringer og traséendringer. TV sendte den 12.09.2019 søknad om ekspropriasjonstillatelse for nettilknytningen. NVE innvilget søknadene den 18.12.2019. Vedtakene av 18.12.2019 ble påklaget av grunneierne, men stadfestet av OED den 16.04.2020, men med et tilleggsvilkår vedrørende skyggekast.

Den 28.01.2020 ble det fremsatt begjæring om skjønn i henhold til ekspropriasjonstillatelsen av 18.12.2019, og skjønnet er berammet til behandling i Haugaland tingrett den 26.10.2020.

TV søkte den 18.02.2020 om samtykke til forhåndstiltredelse for bygging av nettilknytningen, og OED gav slikt samtykke den 20.04.2020. Oppstart ble planlagt til mai 2020, og det var i den forbindelse kontakt mellom TV og advokat Knut Magnus Haavik, som på den tiden representerte grunneierne. TV sendte den 20.04.2020 varsel om forhåndstiltredelse til advokat Haavik, og satte frist til 4. mai for grunneierne til å protestere mot at arbeidene startet. I varselet inngikk det at manglende innsigelser ville bli oppfattet som et samtykke til tiltredelsen. Det innkom ingen protester innen fristens utløp, og arbeidene startet opp.

16. juni 2020 sendte adv. Haavik brev i den pågående skjønnssaken, og varslet om at advokat Vierdal ville overta som prosessfullmektig for grunneierne. På vegne av grunneierne ba Advokat Vierdal i brev av 24.06.2020 til OED om at de omgjorde sitt eget vedtak om samtykke til forhåndstiltredelse, da han anførte at det var ugyldig. Dette ble begrunnet med at grunneierne var av den oppfatning at ekspropriasjonstillatelsen fra 2008 ikke lenger var gyldig, fordi TV aldri hadde tiltrådt eiendommene som ble påvirket av kraftlinjen, og heller aldri hadde betalt ut erstatningen de var pålagt i skjønnet. Samme dag sendte advokat Vierdal brev til TV, der han krevde at de stanset arbeidene med utbygging av kraftlinja.

TV var uenig i at ekspropriasjonstillatelsen var ugyldig, og bestred kravet om å stanse arbeidene. De sendte den 26.06.2019 allikevel ny søknad til NVE om ekspropriasjonstillatelse for 132 kV-kraftledningen, der de opplyste at de gjorde dette for å unngå unødvendig usikkerhet rundt prosjektets fremdrift. TV opplyste også at selv om de bestred kravet om å stanse arbeidene, ville entreprenøren ikke ha anleggsarbeid fra fredag 26. juni, som følge av ferieavvikling. NVE har gitt saksøkerne frist til 05.08.2020 for å komme med uttalelse til søknaden om ekspropriasjonstillatelse og i brev av 10.07.2020 varslet om at de umiddelbart etter fristens utløp vil behandle søknaden.

Advokat Vierdal sendte den 9. juli 2020 begjæring om midlertidig forføyning til Haugaland tingrett, med krav om stans av anleggsarbeidene. Retten besluttet å sende begjæringen til motparten for uttalelse, og at det skulle avholdes muntlig forhandling i saken. Tilsvaret innkom 23.07.2020, der TV prinsipalt krevde saken avvist, subsidiært at begjæringen ikke ble tatt til følge.

Muntlige forhandlinger ble avholdt 28.07.2020. Fra saksøkerne møtte Bjørn Halvor Sørbo Åsland sammen med advokat Vierdal og advokat Caroline Bjånes. Åsland avga forklaring. De øvrige saksøkerne hadde tilbud om å følge saken via videolink, grunnet tiltak i forbindelse med covid-19 pandemien. Saksøkte var representert ved advokat Ellingsen. Daglig leder i TV, Leon Eliassen Notkevich, fulgte forhandlingene via videolink og avga forklaring i saken. Det ble ikke ført noen vitner. Det som ble dokumentert fremgår av rettsboken.

Saksøkerne har i hovedsak anført følgende:

Begjæringen kan ikke avvises, slik saksøkte har krevd. De pretenderer at det foreligger en gyldig avtale om forhåndstiltredelse, og det må legges til grunn ved avgjørelsen av avvisingsspørsmålet. I Rt. 1990 s. 749 fremgår det at ekspropriaten kan ikke hindre tvangsfullbyrdelse etter skjønnsloven § 55 ved krav om midlertidig forføyning. Det var i den saken imidlertid gitt samtykke til forhåndstiltredelse og krevd tvangsfullbyrdelse, noe som ikke er tilfelle i nærværende sak.

Det anføres prinsipalt at det er «fare ved opphold» jf. tvisteloven § 34-2 annet ledd, slik at retten kan beslutte midlertidig forføyning, selv om man ikke skulle finne hovedkravet sannsynliggjort. En fortsatt utbygging vil få svært store konsekvenser, og det vises til LH-2007-58907, som gjelder krav om stans i byggearbeider.

Saksøkerne har uansett sannsynliggjort hovedkravet, jf. tvisteloven § 34-2 første ledd. Ekspropriasjonsvedtaket av 18.12.2019, stadfestet 16.04.2020 er ugyldig, fordi vedtaket feilaktig bygger på at TV har ervervet rettighetene etter at skjønnet av 2010 var avhjemlet. Skjønnsprosessloven § 57 setter en ettårs frist for begjæring om fullbyrding av et skjønn. Ellers kreves det nytt skjønn etter ny ekspropriasjonstillatelse. Dette ble tatt inn ved en lovendring av 23.10.1959, og begrunnelsen var at etter som tiden går kan forholdene endres på en slik måte at spørsmålet om ekspropriasjonstillatelse bør og kan gis, ikke sjelden vil stille seg annerledes enn ved den tidligere behandlingen av saken. Gyldigheten av ekspropriasjonstillatelsen faller bort dersom fristene i skjønnsprosessloven § 57 oversittes jf. Dragsten og Vislies kommentarutgave til skjønnsloven av 1984, s. 354.

TV har ikke tiltrådt eiendommene som er omfattet av skjønnet innen et års fristen, og erstatningsbeløpene er aldri blitt utbetalt. Selv om TV fikk samtykke til forhåndstiltredelse i 2010, jf. oreigningsloven § 25 første ledd, gjaldt det kun frem til det forelå et rettskraftig skjønn. Etter den tid er det fristene i skjønnsprosessloven § 53 jf. 57 som gjelder. Et samtykke til forhåndstiltredelse medfører ikke noen plikt til å gjennomføre ekspropriasjonen jf. oreigningsloven § 25 sjuende ledd. Det ble aldri begjært tvangsfullbyrdelse i saken.

Det foreligger ingen skriftlig eller muntlig avtale om tiltredelse. Stilltiende aksept kan etter omstendighetene være tilstrekkelig jf. Rt.1965 s. 1229, men her er det ingenting som tilsier at man har gjort det. Det er ikke dokumentert at det er utbetalt noen erstatning og ingen inngrep ble foretatt. Tiltaket og tiltredelse har aldri blitt akseptert. Det vises til e-post fra en av saksøkerne av 20.11.2019 og til Åslands partsforklaring. Det vises til at de fleste vedtak gjennom prosessen har blitt påklagd. Saksøkerne har også anført i den verserende skjønnsaken at ekspropriasjonstillatelsen er ugyldig.

Når skjønnnet fra 2010 aldri ble tiltrådt etter skjønnsporsessloven § 53 jf. § 57, har ekspropriasjonstillatelsen av 20.12.2006, stadfestet den 24.06.2008, mistet sin gyldighet. Det innebærer at ekspropriasjonsvedtaket av 18.12.2019, stadfestet 16.04.2020, også vil være ugyldig, da det vedtaket feilaktig bygger på at eksproprianten har ervervet rettighetene etter at skjønnnet av 2010 er avhjemlet. Det vises til at det fremgår helt klart av ekspropriasjonsvedtakene av 18.12.2019, stadfestet 16.04.2020, at de eksplisitt gjelder utvidelsen av tiltakene. NVE og OED hadde da heller ikke tilstrekkelig grunnlag til å vurdere hele tiltaket.

Det kan heller ikke treffes vedtak om samtykke til forhåndstiltredelse etter oreigningsloven § 25 første ledd, når det ikke foreligger en gyldig ekspropriasjonstillatelse. Når et vedtak treffes uten at det er hjemmel for det, foreligger det en innholdsmangel ved vedtaket, noe som nesten alltid fører til ugyldighet jf. Eckhoff/Smith, forvaltningsrett, 11. utg. s. 463. Det må det åpenbart også gjøre i denne saken. Det kan uansett ikke legges til grunn at resultatet ville blitt det samme ved en ny vurdering, da det er situasjonen på vedtakstidspunktet som er avgjørende jf. forarbeidene til skjønnsporsessloven § 57. Man må da foreta en helt ny vurdering av saken, herunder gyldigheten av konsesjonen jf. Stortingets vedtak av 19.06.2020.

Det foreligger sikringsgrunn, både etter tvisteloven § 34-1 første ledd bokstav a og første alternativ i bokstav b. Ved krav om stans av byggearbeider vil sikringsgrunn etter §§ 34-1 første ledd bokstav a eller b normalt foreligge, såfremt hovedkravet er sannsynliggjort. Det vises til Flock, Midlertidig sikring, 1. utg., s. 116.

Saksøkte vil starte opp igjen arbeidene etter ferien, og uansett vil de ikke stanse arbeidene i selve vindparken. Det er ikke tilstrekkelig at arbeidene på saksøkernes eiendommer stanses for å sikre kravet. TV sin adferd gjør det derfor nødvendig med midlertidig sikring jf. tvisteloven § 34-1 første ledd bokstav a, fordi saksøkernes krav vil bli vesentlig vanskeliggjort hvis arbeidene fortsetter. Foreløpig er arbeidene i en så tidlig fase at det ikke er gjort uopprettelige skader, men hvis de fortsetter som planlagt vil det være umulig å reversere dem. Det er også nødvendig med midlertidig forføyning jf. tvisteloven § 34-1 første ledd bokstav b, første alternativ, for å avverge vesentlig skade eller ulempe.

Det er retten som skal fastsette de forholdsregler som finnes påkrevd, jf. tvisteloven § 34-3 annet ledd annet punktum. Anlegget må ses på som en helhet og det vil derfor ikke være nok å stanse arbeidene med kraftlinja. Dersom vindparken blir bygget, vil bygging av kraftlinja kunne tvinge seg frem. Det er derfor nødvendig med stans av samtlige anleggsarbeider. Det er tilstrekkelig at forføyningen begrenses til den verserende skjønnssaken er rettskraftig avgjort.

Ulempen for saksøkte ved forføyningen står ikke i åpenbart misforhold til den interesse saksøkerne har i at den blir besluttet jf. tvisteloven § 34-1 annet ledd. Saken gjelder et

tvangsinngrep som har svært stor betydning for saksøkerne og forføyningen er tidsbegrenset.

Saksøkerne motsetter seg å stille sikkerhet jf. tvisteloven § 34-2 første ledd annet punktum, da saksøkte kan kritiseres for å ikke ha undersøkt nærmere før de satte i gang byggearbeidene. Det vises bl.a til LB-2005-111455. Dette gjelder særlig når saken omhandler ekspropriasjon.

Det ble nedlagt slik påstand:

1. Påstand om avvisning tas ikke til følge.
2. Tysvær Vindpark AS pålegges straks å stanse sine arbeider i henhold til anleggskonsesjon av 20.12.2006, stadfestet 24.06.2008, samt vedtak om endring av konsesjon av 18.12.2019, stadfestet 16.04.2020, inntil skjønnsaken 20-015327SKJ-HAUG er rettskraftig avgjort.
3. Tysvær Vindpark AS erstatter saksøkernes sakskostnader.

Saksøkte har i hovedsak anført følgende:

Det anføres prinsipalt at saken må avvises. Midlertidig forføyning er ikke riktig rettsmiddel, da skjønnsprosesslovens regler er uttømmende. Tvistelovens regler om midlertidig sikring skal ikke brukes som forsvar mot tvangfullbyrdelse etter skjønnsprosesslovens regler. Det vises til Rt.1990 s. 749. Det er ikke utelukket at man kunne benyttet midlertidig forføyning dersom saksøkte egenmektig hadde satt seg i besittelse av eiendommen, men det er ikke tilfelle i denne saken. TV har varslet begjæring om tvangfullbyrdelse jf. brev av 20. april 2020. Den nye søknaden om ekspropriasjon av 26.06.2020 kan ikke oppfattes som en melding om at man ikke vil tvangfullbyrde på vanlig måte. Innvendinger mot forhåndstiltredelsen kan fremmes ved en eventuell sak om tvangfullbyrding. Når det benyttes feil prosessuelt rettsmiddel, og det finnes et annet tilgjengelig, er det ikke rettslig interesse, fordi det ikke foreligger noe reelt behov jf. tvisteloven § 1-3. Det vil komme nytt vedtak fra NVE som TV vil måtte kreve tvangfullbyrdet. Dette kan man ikke hindre ved å kreve midlertidig forføyning nå.

Hovedkravet er ikke sannsynliggjort. Søknaden om ekspropriasjonstillatelse av 12.09.2019 er utløst av at man anså det nødvendig med et rettighetserverv for endringer og utvidelse. Energimyndighetenes uttalelse om at det kun dreier seg om endring/utvidelse peker mer i retning av at tiltaket har vært vurdert og behandlet tidligere. Det er ingen avgjørende forutsetning om at rettighetene allerede er ervervet. Ordlyden og det at det er samtykket i endret mastetype tilsier at vedtaket omfatter hele tiltaket. Når man samtykker i utvidede/endrede rettigheter ligger det implisitt at man samtykker til tiltaket som sådan, og dermed også til erverv av rettighetene som eventuelt var forutsatt tiltrådt i 2010.

Skjønnsprosessloven § 53 gjelder tiltredelse etter rettskraftig skjønn, og § 55 gjelder tiltredelse i medhold av tillatelse til forhåndstiltredelse, som er et særlig tvangsgrunnlag. Ordlyden i skjønnsprosessloven § 57 viser bare til skjønnsprosessloven § 53, og ikke til § 55. Ettårsfristen gjelder bare for tiltredelse etter rettskraftig skjønn. Utgangspunktet da er at man står fritt til å vurdere om man vil tiltre rettighetene og dermed utbetale erstatningen, og det er behov for en frist. Det erkjennes at man ikke automatisk får plikt til å gjennomføre ekspropriasjon ved en forhåndstiltredelse, og at denne tillatelsen bare gjelder frem til skjønnet er avsagt. Det er allikevel ikke noe grunnlag for å tolke skjønnsprosessloven utvidende.

Tiltredelse har uansett skjedd innen et årsfristen. Dette skjer normalt i minnelighet. Det kreves ikke skriftlig avtale, men det er nok med en stilltiende forståelse om dette, jf. Rt. 1965 s. 1229. Dette er særlig praktisk i forbindelse med forhåndstiltredelser. TV uttrykte allerede ved søknaden om det at man ønsket å tiltre rettighetene og forpliktet seg til å gjennomføre skjønnet. Grunneierne måtte fra da av respektere rettighetsbeltet og TV var forpliktet til å betale ut erstatning. Det har vært en rekke eierskifter i TV, og man har derfor ikke klart å avklare om erstatning faktisk er betalt ut.

Det skjedde ingen fysiske tiltak innen et år, fordi TV ikke var klar for det. Et vesentlig element i rettighetene var rådighetsbegrensningen, som ikke innebærer at det skal skje noe fysisk. Terskelen for å anse tiltredelse for å ha skjedd ligger lavt når en vesentlig del av rettigheten som erverves ikke krever fysisk tiltredelse jf. Rt. 2013 s.15. Det har vært sendt flere søknader om utsettelse av igangsetting, og TV har arbeidet med saken bla. ved inngåelse av avtale med enkeltgrunneiere, utarbeidelse av MTA planer og utstikking av linjetraséen. Ingen av grunneierne har noen gang protestert på dette og det viser at det har vært en felles forståelse av at rettighetene var tiltrådt.

Vedtakene er uansett ikke ugyldige fordi den anførte feilen ikke ville ha virket bestemmende på resultatet. Den opprinnelige ugyldighetsgrunnen er eventuelt feil i faktum, noe som er en tilblivelsesmangel. Det er ikke grunn til å tro at energimyndighetene ikke ville gitt tillatelse for hele tiltaket, dersom innvending om manglende tiltredelse hadde blitt påberopt under saksbehandlingen. Det foreligger ingen nye eller endrede omstendigheter som tilsier en annen vurdering enn i 2010, snarere tvert om. Kraftledningen er en nødvendig følge av en konsesjon for utbygging av en vindpark som ligger fast, men hvor omfattende vurderinger og avveininger er gjort på nytt i 2019 og 2020. I OED sin stadfestelse er det også vurdert om det var noen feil i den opprinnelige konsesjonen. Manglende erstatningsbetaling kan tas opp i forestående skjønns sak, og vil ikke sperre for ny tillatelse til erverv av de samme rettighetene.

Når det gjelder interesseavveiningen er det urimelig at saksøkerne fremmer innvendingen lenge etter forvaltningens saksbehandling er avsluttet. Anførselen om manglende tiltredelse

kom ikke før 24. juni 2020. Dersom de hadde fremmet den før, er det nærmest utenkelig at myndighetene ikke ville reparert en eventuell manglende tiltredelse under saksbehandlingen.

Skulle vedtakene fra 2019 og 2020 finnes ugyldige har saksøkerne uansett akseptert tiltredelsen av rettighetene i 2020. Det vises til orientering om tillatelse til forhåndstiltredelse og varsel om arbeidsstart og tvangsfullbyrdelse av 20.04.2020, samt varsel om arbeidsstart av 12.05.2020. Når det foreligger en helt ny tillatelse til forhåndstiltredelse, varsel om tvangsfullbyrdelse med oppfordring om å gi beskjed innen en rimelig frist om det ikke aksepteres, og grunneiere som er bistått av advokat ikke protesterer, må samtykke anses å foreligge.

Uansett foreligger det ikke sikringsgrunn i saken. TV har gitt forsikringer om at de ikke vil starte arbeidet igjen før det foreligger nye vedtak eller bistand fra namsmannen. Man er innstilt på å la være å arbeide på saksøkernes eiendommer, og det er da ikke noe ved TV sin adferd som gjør det nødvendig å beslutte midlertidig forføyning. Hvis sikringsgrunn finnes å foreligge, vil den ikke i noe tilfelle foreligge lenger enn til NVE har truffet nytt vedtak eller TV får namsmannens hjelp til tvangsfullbyrdelse.

Saksøkerne skulle ha varslet TV om at tiltredelse ikke ville bli akseptert, og TV ville da anmodet om tvangsfullbyrdelse. Midlertidig forføyning vil ikke være nødvendig, så lenge man kunne, og fremdeles, kan fremsette innvendingene i forbindelse med tvangsfullbyrdelsen.

Proporsjonalitetsvurderingen må gå i saksøktes favør. Inngrepene er små og av midlertidig karakter, og de kan reverseres. Forsinkelser vil påføre saksøkte store utgifter, og det vil kunne forplante seg til selve vindparken, hvor man har tidsfrister for ferdigstillelse.

En eventuell forføyning må uansett begrenses til arbeider på de saksøktes eiendommer. TV har alle privatrettslige avtaler med grunneierne i vindparken i orden, og det foreligger anleggskonsesjon, som nylig er vurdert av OED. Gyldigheten av konsesjonen er for øvrig ikke et tema i denne saken. Det er TV sin risiko om det skulle vise seg at det ikke foreligger eller kan gis gyldig ekspropriasjonstillatelse for kraftlinjen.

Det ble nedlagt slik påstand:

1. Prinsipalt: Begjæringen om midlertidig forføyning avvises.
2. Subsidiært: Begjæringen om midlertidig forføyning tas ikke til følge.
3. I begge tilfeller: Tysvær Vindpark AS tilkjennes sakskostnader.

Retten vil bemerke:

Avvisning:

Retten vil først vurdere saksøktets krav om avvisning av begjæringen.

TV har vist til Rt.1990 s. 749, som gjaldt en sak der eksproprianten hadde fått namsmannens bistand til å iverksette eiendomsinngrepet etter tillatelse om forhåndstiltredelse. Høyesterett fastslo da at eksproprianten ikke kunne hindre tvangsfullbyrdelse etter skjønnsprosessloven § 55 ved midlertidig forføyning. De uttalte at eventuelle innsigelser mot det rettslige grunnlaget for vedtaket etter oreigningsloven § 25, måtte rettes mot namsmannens avgjørelse.

Etter rettens syn er det ikke et sammenlignbart tilfelle vi har å gjøre med i denne saken. Her har TV tiltrådt eiendommene i henhold til at samtykket om forhåndstiltredelse, ut fra den oppfatning at grunneierne ikke hadde innvendinger til dette. De anså det da ikke nødvendig å benytte seg av namsmannens bistand. Når det så viste seg at grunneierne hadde innvendinger mot forhåndstiltredelsen, kunne TV etter rettens syn også på det tidspunktet krevd tvangsfullbyrdelse via namsmannen. Det følger av Rt.1975-965 at tvangsforretning etter skjønnsprosesslovens § 55 også kan fremmes for å skaffe eksproprianten den juridiske rådighet over ekspropriasjonsgjenstanden i tilfeller hvor eksproprianten allerede på forhånd har den fysiske rådighet. Dette hadde TV også varslet om at de ville gjøre. Grunneierne ville i så fall vært henvist til å rette innsigelsene mot namsmannens avgjørelse jf. Rt.1990 s. 749.

TV fremmet ikke noe slikt krav om tvangsfullbyrdelse, men sendte i stedet ny søknad om ekspropriasjonstillatelse til NVE. Arbeidene var igangsatt. Når grunneierne da var av den oppfatning at arbeidene må stanses umiddelbart, hadde de etter rettens syn ingen annen mulighet enn å kreve midlertidig forføyning. Det var jo ikke noen sak hos namsmannen der de kunne fremme sine innsigelser. Retten finner etter dette ikke grunnlag for å avvise begjæringen, men mener den må behandles av retten.

Krav om avvisning tas ikke til følge.

For at en begjæring om midlertidig forføyning skal tas til følge, må saksøkeren sannsynliggjøre sitt hovedkrav og at det foreligger sikringsgrunn, jf. tvisteloven § 34-1 og § 34-2. Dersom det er fare ved opphold, kan midlertidig forføyning besluttet selv om kravet ikke er sannsynliggjort, jf. tvisteloven § 34-2 annet ledd.

Selv om både hovedkrav og sikringsgrunn er sannsynliggjort, skal det ikke besluttes midlertidig forføyning dersom den skaden eller ulempen som den midlertidige forføyningen påfører saksøkte, står i et åpenbart misforhold til den interessen saksøkeren har i at forføyningen blir besluttet, jf. § 34-1 andre ledd.

Fare ved opphold:

Saksøkerne har prinsipalt anført at det foreligger «fare ved opphold» jf. tvisteloven § 34-2 annet ledd, slik at det ikke er nødvendig for dem å sannsynliggjøre kravet. Unntak fra kravet om sannsynliggjøring gjelder for øvrig bare i forhold til hovedkravet. Det er ikke adgang til å fravike kravet om at sikringsgrunn skal sannsynliggjøres.

Retten vil vise til at saksøkerne har bedt retten om forføyning for å stanse arbeidene, ikke bare på kraftlinja, men også i selve vindparken. Det er ikke fra noe hold anført at ekspropriasjonstillatelsen for vindparken er ugyldig. Det er opplyst om at TV har alle tillatelser i orden i forhold til grunneierne i vindparken, noe som ikke er bestridt av saksøkerne. Skulle saksøkerne ha rett i at ekspropriasjonstillatelsen for kraftlinja er ugyldig, vil ikke det i seg selv medføre at ekspropriasjonstillatelsen for vindparken er ugyldig. Selv om vindparken og kraftlinja hører nøye sammen, kan ikke retten se at den kan fatte en beslutning som omfatter områder som saksøkerne ikke har rettigheter i. Retten er enig med TV i at det må være deres egen risiko om de fortsetter arbeidene i vindparken, skulle det vise seg at det ikke foreligger eller gis tillatelse til ekspropriasjon for kraftlinjen.

Ut fra dette finner retten at den kun kan vurdere spørsmålet om fare ved opphold knyttet opp mot saksøkernes eiendommer. Selv om det særlig er i byggesaker at dette kriteriet vil kunne være oppfylt, kan retten ikke se at det er det i denne saken. TV har opplyst at de ikke vil foreta arbeider på saksøkernes eiendommer, før det foreligger svar på den nye ekspropriasjonssøknaden, eller de har fått bistand fra namsmannen til å gjennomføre tiltredelsen. Det vil da ikke være noen «fare ved opphold», slik retten ser det.

Retten finner derfor at saksøkerne må sannsynliggjøre både hovedkravet og sikringsgrunnen for å kunne få medhold i sin begjæring om midlertidig forføyning.

Sikringsgrunn:

Kravene til sannsynliggjøring av hovedkrav og sikringsgrunn er to selvstendige vilkår. Retten finner det i utgangspunktet ikke nødvendig å ta stilling til om hovedkravet er sannsynliggjort, idet den under enhver omstendighet ikke kan se at det foreligger sikringsgrunn, jf. Rt-2000-1725 og Flock, «Midlertidig sikring», side 107 og 277. Det kan riktignok være slik at terskelen for å konstatere sikringsgrunn etter omstendighetene kan

påvirkes av hvor klart det er at hovedkravet fører frem, jf. Flock, side 107, der det uttales at det «*kan ...være grunn til å lempe på kravene til sikringsgrunn der det synes utvilsomt at saksøkeren er berettiget etter det hovedkrav han gjør gjeldende*». Retten kan imidlertid ikke se at det er tilfelle i saken her.

Det fremgår av tvisteloven § 34-1 første ledd bokstav a at midlertidig forføyning kan besluttes dersom saksøktets adferd gjør det nødvendig med en midlertidig sikring av kravet fordi forfølgningen eller gjennomføringen av kravet ellers vil bli vesentlig vanskeliggjort. Etter tvisteloven § 34-1 første ledd bokstav b, første alternativ, kan midlertidig forføyning besluttes dersom det finnes nødvendig for å få en midlertidig ordning i et omtvistet rettsforhold for å avverge en vesentlig skade eller ulempe.

Saksøkerne har anført at det er nødvendig med stans i arbeidene, fordi det vil umulig å reversere arbeidene. Retten må vurdere saken ut fra forholdene på tidspunktet for kjennelsen. TV har stanset arbeidene på saksøkernes eiendommer, og har gitt klart til kjenne, både skriftlig og muntlig, at de ikke vil starte opp igjen før de har en ny tillatelse, eller fått bistand fra namsmannen. Hvis det skjer må innvendinger fremmes etter reglene i skjønnsprosessloven og tvangsfullbyrdelsesloven.

Det er ikke slik at TV startet opp arbeidene til tross for protester fra saksøkerne. Tvert imot hadde de dialog med saksøkernes tidligere advokat forut for oppstart, og de varslet om at de måtte få innsigelser, dersom de ikke samtykket til dette. Det kom ingen slike innsigelser. Saksøkte har sendt ny søknad om ekspropriasjon 26.06.2020, to dager etter at saksøkerne sendte dem krav om stansing av arbeidene. De opplyste der at det ikke ville være anleggsarbeid fra fredag 26.06.2020 grunnet ferieavvikling. TV har også i e-post korrespondanse med retten og saksøkerne av 14.07.2020, vedrørende tidspunkt for de muntlige forhandlingene, opplyst at de ikke vil starte opp arbeidene igjen før tidligst 10.08.2020. I sitt tilsvarende til begjæringen om midlertidig forføyning av 23.07.2020 opplyste de at de var innstilt på å avstå fra å gjennomføre arbeid på saksøkernes eiendommer frem til det foreligger nytt vedtak fra NVE, eller de får hjelp av namsmannen til tvangsfullbyrdelse av rettighetene. Dette er også gjentatt av saksøktets prosessfullmektig under de muntlige forhandlingene i saken.

Selv om TV er uenige i at det er grunnlag for å stanse arbeidene, er det ingen forhold i saken som gir retten grunn til å tro at saksøkte ikke vil forholde seg slik de har sagt. Det vises til uttalelser i Flock «Midlertidig forføyning» s. 110, og LB-2010-184870 der det fremgår at saksøktets forsikringer om stans i arbeider ofte vil være tilstrekkelig for å anse en midlertidig forføyning unødvendig. Retten finner at saksøktets forsikringer om fortsatt stans i arbeidene må legges til grunn. Saksøktets adferd gjør det da ikke nødvendig med en midlertidig forføyning, hverken etter tvisteloven § 34-1 nr. 1 bokstav a eller b. Det vil ikke bli bygget noe på saksøktets eiendommer, som er irreversibelt, før saken er nærmere

avklart. Som nevnt innledningsvis kan retten ikke se at den har noen hjemmel til å stanse arbeidene i selve vindparken.

Som nevnt ovenfor er det da ikke nødvendig for retten å ta stilling til selve hovedkravet, fordi det uansett ikke kan anses for å foreligge sikringsgrunn. Siden partene har brukt mye tid under forhandlingene på spørsmålet om kravet er sannsynliggjort, vil retten allikevel knytte noen bemerkninger til hvordan den vurderer dette.

Hovedkravet:

Spørsmålet er om det er mer sannsynlig at saksøkerne i den senere skjønnsaken vil nå frem med sitt hovedkrav, enn at de ikke vil gjøre det. Hovedkravet er da at skjønnen ikke skal fremmes, fordi det ikke foreligger en gyldig ekspropriasjonstillatelse. Slik retten ser det vil saksøkerne mest sannsynlig ikke få medhold i sin påstand.

Ifølge skjønnsprosessloven § 57 må eksproprianten, når størrelsen av erstatningen er fastsatt, innen et år bestemme hvorvidt han vil overta eiendommen til den fastsatte takst. Skjønnsprosessloven § 57 gjelder etter sin ordlyd begjæring om fullbyrdelsen av skjønn etter § 53, som gjelder ekspropriantens rett til å bli satt i besittelse av tingen mot å utbetale erstatningsbeløpet. Begjæring om fullbyrding av et skjønn etter § 53 må framsettes innen ett år etter at det er avgitt, ellers kan ekspropriasjonen ikke foretas uten etter nytt skjønn i henhold til ny ekspropriasjonstillatelse. Dette innebærer at eksproprianten kan ikke vente mer enn et år på å bestemme seg for om de vil iverksette ekspropriasjonen. Begrunnelsen for det er at eksproprianten har krav på en avklaring.

I normaltilfellene vil overtakelse av ekspropriasjonsgjenstanden mot betaling av fastsatt erstatning skje i minnelighet, slik at det ikke vil være nødvendig med namsmyndighetenes medvirkning. Det er på det rene at det hverken i henhold til samtykket om forhåndstiltredelse, eller etter at skjønnen var avholdt i 2010, ble gjennomført noen tiltredelse ved bistand av namsmannen. Det kan da enten bety at skjønnen aldri ble tiltrådt, eller at en tiltredelse skjedde i minnelighet. Etter rettens syn er det mest sannsynlig at det er det sistnevnte som har skjedd i denne saken.

Tiltredelse kan skje ved stilltiende samtykke. Retten vil vise til Rt-1965-1229. En grunneier anla i 1961 sak mot Norges Statsbaner og hevdet at et ekspropriasjonsskjønn fra 1947 var foreldet, fordi det ikke var krevet fullbyrdelse innen årsfristen, jfr. skjønnsloven § 57. Statsbanene ble frifunnet. Jernbanen hadde tiltrådt linjestrekningen i 1947 med grunneierens stilltiende samtykke. Saken var riktignok noe annerledes enn den foreliggende, fordi Jernbanen i saken fra 1965 hadde startet arbeider på eiendommen.

Det er på det rene at TV ikke foretok noen fysiske inngrep på området der kraftledningen skal bygges innen etårsfristen i skjønnsprosessloven § 57. Saksøkte har heller ikke dokumentert at det ble utbetalt noen erstatning. Selv om det hverken ble foretatt fysiske inngrep eller er dokumentert at det er utbetalt erstatning, finner retten allikevel det mest sannsynlig at saksøkte faktisk tiltrådte skjønnet innen fristen.

Det vises til at TV søkte om og fikk samtykke til forhåndstiltredelse, noe som i utgangspunktet indikerer at det ikke var tvilsomt at de ville gjennomføre ekspropriasjonen. Tidsnær dokumentasjon tilsier også at det er mest sannsynlig at de faktisk tiltrådte, og at det var slik både saksøkerne og saksøkte oppfattet det. Det vises til at TV i brev av 06.08.2010, bare tre måneder etter skjønnet var avsagt, søkte forlengelse av fristen for å fullføre anlegget og forskyvning av konsesjonen. Det fikk de innvilget 07.09.2010. Det at selve arbeidene ikke startet opp innen et år etter rettskraftig skjønn, har etter dette en helt rimelig forklaring. Noen ganger blir erstatningen som blir fastsatt i et skjønn så stor at eksproprianten av den grunn velger å ikke tiltre skjønnet. I denne saken ble det utmålt relativt beskjedne erstatninger på total kr. 84 500,-. Erstatningens størrelse er derfor ikke et viktig argument for manglende tiltredelse. Det at det ikke er dokumentert at den er betalt, kan etter rettens syn heller ikke være tilstrekkelig for å sannsynliggjøre at tiltredelse ikke har skjedd.

TV har i hele perioden etter dette opptrådt som om de hadde ervervet rettighetene. De har bl.a sørget for å be om utsettelse av idriftsettelse flere ganger og de har utarbeidet miljø, transport – og anleggsplaner (MTA planer). TV har i 2011 også forhandlet fram avtaler med grunneiere som ikke var med i skjønnet, noe som ville vært meningsløst om de ikke hadde tiltrådt rettighetene. Det har vært drevet arkeologiske utgravninger og stukket ut linjer i området. Retten finner det ikke tvilsomt at TV hele tiden har vært av den mening at tiltredelse hadde skjedd.

Grunneierne har vært fortløpende orientert om fremdriften i prosjektet. Hadde det vært deres oppfatning at skjønnet ikke var tiltrådt fremstår det som svært påfallende for retten at de ikke har fremmet denne innsigelsen tidligere. De har i store deler av prosessen vært representert ved advokat, og det er ingenting i den fremlagte korrespondansen som tilsier at man har ment at tiltredelse ikke har skjedd. Når man ikke på noe tidspunkt i løpet av en periode på nesten 10 år har anført at saksøkte ikke har tiltrådt sine rettigheter, finner retten at det må legges til grunn som mest sannsynlige er at en tiltredelse skjedde i minnelighet innen fristens utløp.

Når retten har kommet til at saksøkte således ikke har sannsynliggjort sitt hovedkrav, er det ikke nødvendig å drøfte de subsidiære og atter subsidiære anførsle til saksøkte.

Retten er etter dette kommet til at begjæringen om midlertidig forføyning ikke kan tas til følge.

Saksomkostninger:

Saksøkte har etter dette vunnet frem i realiteten og har i utgangspunktet krav på å få dekket sine omkostninger, jf. tvisteloven § 20-2 første ledd.

Retten har vurdert om det foreligger tungtveiende grunner til helt eller delvis frita saksøkerne for omkostningsansvaret jf. tvisteloven § 20-2 tredje ledd. Retten kan ikke se at så er tilfellet. Saken har ikke fremstått som tvilsom, og heller ingen av de øvrige vilkårene for fritak finnes å være til stedet.

Advokat Ellingsen har fremlagt omkostningsoppgave på kr. 314 500,-. Det er ikke krevd mva, da TV har fradragsrett for inngående mva. Advokat Vierdal har protestert på totalbeløpet og anført at saksøktes omkostninger ikke kan være høyere enn saksøkers. Retten kan ikke se at det er grunnlag for å sette ned advokat Ellingsens salær.

Høyesterett har i en nylig avsagt avgjørelse HR-2020-1515-U, avsnitt 20-26 kommet med uttalelser om rettens utmåling av saksomkostninger etter tvisteloven § 20-5. Det vises det det som der fremkommer. Saksøkte har brukt 20 færre timer på saken enn saksøker, noe som må ligge innenfor det som må aksepteres. Det er flere advokater med ulik timesats som har arbeidet med saken. Timesatsen ligger i snitt på 3 700 kroner. Dette er mer enn saksøkernes advokat tar, men ikke urimelig høyt etter rettens syn. Retten kan ikke se at hverken tidsbruken eller timesatsen overstiger det som etter sakens art og omfang var nødvendig.

SLUTNING

1. Begjæring om midlertidig forføyning tas ikke til følge.
2. Saksøkerne betaler innen to uker fra kjennelsens forkynning kr. 314 500,- kronertrehundreogfjortentusenfemhundre - til Tysvær Vindpark AS som erstatning for deres saksomkostninger.

Retten hevet

Helga Hågenvik

Veiledning om ankeadgangen i sivile saker vedlegges.

Veiledning om anke i sivile saker

I sivile saker er det reglene i tvisteloven kapitler 29 og 30 som gjelder for anke. Reglene for anke over dommer, anke over kjennelser og anke over beslutninger er litt ulike. Nedenfor finner du mer informasjon og veiledning om reglene.

Ankefrist og gebyr

Fristen for å anke er én måned fra den dagen avgjørelsen ble gjort kjent for deg, hvis ikke retten har fastsatt en annen frist. Disse periodene tas ikke med når fristen beregnes (rettsferie):

- fra og med siste lørdag før palmesøndag til og med annen påskedag
- fra og med 1. juli til og med 15. august
- fra og med 24. desember til og med 3. januar

Den som anker, må betale behandlingsgebyr. Du kan få mer informasjon om gebyret fra den domstolen som har behandlet saken.

Hva må ankeerklæringen inneholde?

I ankeerklæringen må du nevne

- hvilken avgjørelse du anker
- hvilken domstol du anker til
- navn og adresse på parter, stedfortredere og prosessfullmektiger
- hva du mener er feil med den avgjørelsen som er tatt
- den faktiske og rettslige begrunnelsen for at det foreligger feil
- hvilke nye fakta, bevis eller rettslige begrunnelser du vil legge fram
- om anken gjelder hele avgjørelsen eller bare deler av den
- det kravet ankesaken gjelder, og hvilket resultat du krever
- grunnlaget for at retten kan behandle anken, dersom det har vært tvil om det
- hvordan du mener at anken skal behandles videre

Hvis du vil anke en tingrettsdom til lagmannsretten

Dommer fra tingretten kan ankes til lagmannsretten. Du kan anke en dom hvis du mener det er

- feil i de faktiske forholdene som retten har beskrevet i dommen
- feil i rettsanvendelsen (at loven er tolket feil)
- feil i saksbehandlingen

Hvis du ønsker å anke, må du sende en skriftlig ankeerklæring til den tingretten som har behandlet saken. Hvis du fører saken selv uten advokat, kan du møte opp i tingretten og anke muntlig. Retten kan tillate at også prosessfullmektiger som ikke er advokater, anker muntlig.

Det er vanligvis en muntlig forhandling i lagmannsretten som avgjør en anke over en dom. I ankebehandlingen skal lagmannsretten konsentrere seg om de delene av tingrettens avgjørelse som er omtvistet, og som det er knyttet tvil til.

Lagmannsretten kan nekte å behandle en anke hvis den kommer til at det er klart at dommen fra tingretten ikke vil bli endret. I tillegg kan retten nekte å behandle noen krav eller ankegrunner, selv om resten av anken blir behandlet.

Retten til å anke er begrenset i saker som gjelder formuesverdi under 250 000 kroner

Hvis anken gjelder en formuesverdi under 250 000 kroner, kreves det samtykke fra lagmannsretten for at anken skal kunne bli behandlet.

Når lagmannsretten vurderer om den skal gi samtykke, legger den vekt på

- sakens karakter
- partenes behov for å få saken prøvd på nytt
- om det ser ut til å være svakheter ved den avgjørelsen som er anket, eller ved behandlingen av saken

Hvis du vil anke en tingretts kjennelse eller beslutning til lagmannsretten

En *kjennelse* kan du som hovedregel anke på grunn av

- feil i de faktiske forholdene som retten har beskrevet i kjennelsen
- feil i rettsanvendelsen (at loven er tolket feil)
- feil i saksbehandlingen

Kjennelser som gjelder saksbehandlingen, og som er tatt på bakgrunn av skjønn, kan bare ankes dersom du mener at skjønnsutøvelsen er uforsvarlig eller klart urimelig.

En *beslutning* kan du bare anke hvis du mener

- at retten ikke hadde rett til å ta denne typen avgjørelse på det lovgrunnlaget, eller
- at avgjørelsen åpenbart er uforsvarlig eller urimelig

Hvis tingretten har avsagt dom i saken, kan tingrettens avgjørelser om saksbehandlingen ikke ankes særskilt. Da kan dommen isteden ankes på grunnlag av feil i saksbehandlingen.

Kjennelser og beslutninger anker du til den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Anken avgjøres normalt ved kjennelse etter skriftlig behandling i lagmannsretten.

Hvis du vil anke lagmannsrettens avgjørelse til Høyesterett

Høyesterett er ankeinstans for lagmannsrettens avgjørelser.

Anke til Høyesterett over *dommer* krever alltid samtykke fra Høyesteretts ankeutvalg. Samtykke gis bare når anken gjelder spørsmål som har betydning utover den aktuelle saken, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken behandlet av Høyesterett. Anke over dommer avgjøres normalt etter muntlig forhandling.

Høyesteretts ankeutvalg kan nekte å ta anker over *kjennelser* og *beslutninger* til behandling.

Hvis de blir tatt til behandling, er det som regel hvis spørsmålet har betydning utover den aktuelle saken, hvis andre hensyn taler for at anken bør prøves, eller hvis saken reiser omfattende bevisspørsmål.

Når en anke over kjennelser og beslutninger i tingretten er avgjort ved kjennelse i lagmannsretten, kan avgjørelsen som hovedregel ikke ankes videre til Høyesterett.

Anke over lagmannsrettens kjennelser og beslutninger avgjøres normalt etter skriftlig behandling i Høyesteretts ankeutvalg.

Veiledning om anke i sivile saker

I sivile saker er det reglene i tvisteloven kapitler 29 og 30 som gjelder for anke. Reglene for anke over dommer, anke over kjennelser og anke over beslutninger er litt ulike. Nedenfor finner du mer informasjon og veiledning om reglene.

Ankefrist og gebyr

Fristen for å anke er én måned fra den dagen avgjørelsen ble gjort kjent for deg, hvis ikke retten har fastsatt en annen frist. Disse periodene tas ikke med når fristen beregnes (rettsferie):

- fra og med siste lørdag før palmesøndag til og med annen påskedag
- fra og med 1. juli til og med 15. august
- fra og med 24. desember til og med 3. januar

Den som anker, må betale behandlingsgebyr. Du kan få mer informasjon om gebyret fra den domstolen som har behandlet saken.

Hva må ankeerklæringen inneholde?

I ankeerklæringen må du nevne

- hvilken avgjørelse du anker
- hvilken domstol du anker til
- navn og adresse på parter, stedfortredere og prosessfullmektiger
- hva du mener er feil med den avgjørelsen som er tatt
- den faktiske og rettslige begrunnelsen for at det foreligger feil
- hvilke nye fakta, bevis eller rettslige begrunnelser du vil legge fram
- om anken gjelder hele avgjørelsen eller bare deler av den
- det kravet ankesaken gjelder, og hvilket resultat du krever
- grunnlaget for at retten kan behandle anken, dersom det har vært tvil om det
- hvordan du mener at anken skal behandles videre

Hvis du vil anke en tingrettsdom til lagmannsretten

Dommer fra tingretten kan ankes til lagmannsretten. Du kan anke en dom hvis du mener det er

- feil i de faktiske forholdene som retten har beskrevet i dommen
- feil i rettsanvendelsen (at loven er tolket feil)
- feil i saksbehandlingen

Hvis du ønsker å anke, må du sende en skriftlig ankeerklæring til den tingretten som har behandlet saken. Hvis du fører saken selv uten advokat, kan du møte opp i tingretten og anke muntlig. Retten kan tillate at også prosessfullmektiger som ikke er advokater, anker muntlig.

Det er vanligvis en muntlig forhandling i lagmannsretten som avgjør en anke over en dom. I ankebehandlingen skal lagmannsretten konsentrere seg om de delene av tingrettens avgjørelse som er omtvistet, og som det er knyttet tvil til.

Lagmannsretten kan nekte å behandle en anke hvis den kommer til at det er klart at dommen fra tingretten ikke vil bli endret. I tillegg kan retten nekte å behandle noen krav eller ankegrunner, selv om resten av anken blir behandlet.

Retten til å anke er begrenset i saker som gjelder formuesverdi under 250 000 kroner

Hvis anken gjelder en formuesverdi under 250 000 kroner, kreves det samtykke fra lagmannsretten for at anken skal kunne bli behandlet.

Når lagmannsretten vurderer om den skal gi samtykke, legger den vekt på

- sakens karakter
- partenes behov for å få saken prøvd på nytt
- om det ser ut til å være svakheter ved den avgjørelsen som er anket, eller ved behandlingen av saken

Hvis du vil anke en tingretts kjennelse eller beslutning til lagmannsretten

En *kjennelse* kan du som hovedregel anke på grunn av

- feil i de faktiske forholdene som retten har beskrevet i kjennelsen
- feil i rettsanvendelsen (at loven er tolket feil)
- feil i saksbehandlingen

Kjennelser som gjelder saksbehandlingen, og som er tatt på bakgrunn av skjønn, kan bare ankes dersom du mener at skjønnsutøvelsen er uforsvarlig eller klart urimelig.

En *beslutning* kan du bare anke hvis du mener

- at retten ikke hadde rett til å ta denne typen avgjørelse på det lovgrunnlaget, eller
- at avgjørelsen åpenbart er uforsvarlig eller urimelig

Hvis tingretten har avsagt dom i saken, kan tingrettens avgjørelser om saksbehandlingen ikke ankes særskilt. Da kan dommen isteden ankes på grunnlag av feil i saksbehandlingen.

Kjennelser og beslutninger anker du til den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Anken avgjøres normalt ved kjennelse etter skriftlig behandling i lagmannsretten.

Hvis du vil anke lagmannsrettens avgjørelse til Høyesterett

Høyesterett er ankeinstans for lagmannsrettens avgjørelser.

Anke til Høyesterett over *dommer* krever alltid samtykke fra Høyesteretts ankeutvalg. Samtykke gis bare når anken gjelder spørsmål som har betydning utover den aktuelle saken, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken behandlet av Høyesterett. Anke over dommer avgjøres normalt etter muntlig forhandling.

Høyesteretts ankeutvalg kan nekte å ta anker over *kjennelser* og *beslutninger* til behandling.

Hvis de blir tatt til behandling, er det som regel hvis spørsmålet har betydning utover den aktuelle saken, hvis andre hensyn taler for at anken bør prøves, eller hvis saken reiser omfattende bevisspørsmål.

Når en anke over kjennelser og beslutninger i tingretten er avgjort ved kjennelse i lagmannsretten, kan avgjørelsen som hovedregel ikke ankes videre til Høyesterett.

Anke over lagmannsrettens kjennelser og beslutninger avgjøres normalt etter skriftlig behandling i Høyesteretts ankeutvalg.